

LIBER PRIMVS, DE SECRETIS.

— — — — —

CAPVT PRIMVM.

Quid sit secretum.

MAXIMA pars eorum quæ scimus, minima est eorum quæ ignoramus: vt inquit Philosophus. Quapropter, si tam multis quæ sciuntur libris scripta sunt, quot & quantis indigent quæ nesciuntur? Ob id, si secretorum nomine quæcunque ignota sunt, intelligeretur, haud dubiè infinitus numerus librorum ad tractanda ea quæ latent, necessarius esset. Verùm cum secretorum nomine quæ sciri non possunt, haud intelligantur hic, nec etiam quæ confestim methòdo & ratione scire licet, amputata magna parte ab his quæ nesciuntur, eorum quæ ad secretorum tractationem haud pertinet: nihilominus adhuc amplissima seges huius materiæ relinquitur. Vt multo plures libri sunt necessarij in vnaquaque arte ac disciplina, his quæ conscriptos videmus, ab vniuersis hominibus qui posterorum vtilitati consulere voluerunt. Quapropter nec defururum nobis amplissimum argumentum scribendi vereri possum: sed tot tantæque se offerunt, vt Marhusalem anni (velut dicunt) haud essent suffecturi.

Quid ergo hac in ætate opus hoc aggredior, quod nec multi continuata serie absolute possint? Irritum hoc, & vanum. An potius methodum quandam generalem posteris relinquam; quæ defunt maxima ex parte inueniendi ac conscribendi? Est autem vbi plurimum de potentia, de actu minimum: & vbi actus plurimus est, hi ad potentiam minus apti censentur. Quod sit, vt nos qui methodum aliis tradimus, parum inuentis vtamur: qui verò haud inuenire poterunt, inuentis à nobis atque aliis magis feliciter vtantur. Est enim vt in inuentis, ita in secretorum inuentione duplex vtilitas, & sciendi & vsus: hanc magis optant imperiti, & viles & pauperes: illa egregio viro magis digna, vt quæ ad altiora & plura se extendat.

Præsterit autem scire, primùm quid sit secretum, ne omnia eo nomine quæ tradita sunt, comprehendantur. Ea ergo secreta dicimus, quæ non euidentem ob rationem inuenta sunt: atque ob id etiam paucissimis natura nota sunt. Velut machinarum ignearum constructio, tametsi pluribus: nota sit: tamen cum abditam quandam rationem in se contineat, secreti nomine continetur. Ha-

bet autem hoc, quòd etsi nota sit pluribus, longè plura tamen continet abdita in se, quæ nulli mortalium nota sunt. Idem dico de lapide Herculeo. Quòd enim ferrum trahat, illudque ad Septentriones dirigat, omnibus fermè ex æquo notum est: at quia causa ignota est tot adhuc tantaque in hoc arcano latent, vt quod notum est, præter vsum eorum comparatione contemni possit.

Quapropter & Fracastoreus & Fortunius Affaitatus, & nos antea de his scripsimus, cum nondum Dialecticæ regulas abditas inuenissem, atque in ordinem redegissem. Lusimus & operam ob id omnes, infinita inter pauca nota ignota relinquentes. Ea de causa hunc librum conscripsimus, vt patèret ratio inuestigandi quæcunque abdita sunt. Eritque forsitan illud pro exemplo, ob vberem copiosamque materiam ac miracula quamplurima quæ in ea continentur.

Alia vtilitas erit, vt tres libros à me conscriptos in ordinem redigam. Neque enim quicquam perperam ac (vt ita dicam) solitarie à me conscriptum est, sed omnia necessitate quadam. Dicitur autem Secretum Græcè *ἀκρυβία* vel *ἀποκρύφιστος*: Latine seu occultum dicat, seu secretum, aut arcanum, vel abditum, aut ineffabile. Sed hoc aliquid maius est, nihil moror: nam non nomen, vt dixi de Subtilitate, quaeritur, sed res ipsa quaeritur: nec res vna tam aptè expressa est à Latinis aut Græcis, vt proposito nostro ad vnguem satisfaciat. Quapropter & ampliare & contrahere significata licet: modò admoniti sint lectores, ne propter verbulum vnum multa vtilia & simul connexa pereant. Dicemus ergo secreta esse & cognita, quorum ratio non adeò perspicua est vt plurius nota esse debeant: tametsi vsus docuerit plurimos, & occulta, necdum inuenta, quorum extant seminaria quædam inueniendi: aut quoniam necesse sit casu detegi, ob rei in qua sita est illa vis copiam, & frequentem vsum. Quæ verò nunquam detegantur, & quæ manifestis innituntur rationibus; licet nondum inuenta, Secreta dici non merentur.

— — — — —

CAPVT II.

De secretorum primis generibus.

SVnt ergo secretorum tria prima genera: Sincognitum, quod tandem in lucem veniet: Cognitum paucis, quod maximè in precio est: & multis, quod euidentem causam

iam non habent, atque ob id necesse est ut longè plura ea in te lateant quàm quæ comperta sunt. Id necessarium autem est in omnibus. Cùm enim proprium aliquid inest, & abditas habet causas, necesse est causas illas latère, & ab occultis illis causis alios producti effectus, qui naturaliter occulti & ipsi erunt: quanquam & ipsi, ut primus calus, forsitan detegentur.

Alia diuisio rursus elegans. Secretorum quædam in contemplatione sola consistunt, ac sola scientia delectant, ut quæ de Deo & substantia cælorum abditæ, aliquibus tamen comperta sunt. Quædam in contemplatione posita sunt, sed quæ ad opus deduci vtile possunt: ut magnetis, lapidum & plantarum vires. Quædam verò in ipso opere tantum constituta sunt: ut scientia separationis metallorum, distillationum, consiciendi colores, atque huiusmodi.

Sunt & secreta magna, mediocria, & leuia: magna de nobilibus rebus, aut magnæ utilitatis, aut lucrosa: eadem ratione mediocria de mediocribus, aut cum mediocri utilitate, aut lucro: & parua, eadem ratione. Secretum ergo ad curandum pestem, magnum erit: ad curandam quartanam, mediocre: ad delendas scabrities, leue erit. Sunt etiam secreta quædam perfecta, quæ semper effectum consequuntur: alia ut in pluribus, alia quæ rarò: ut quæ lapidem vesicæ comminuunt, propter multa impedimenta rarò quod pollicentur, præstant. Sunt etiam quædam magni laboris atque sumptus, alia mediocris, alia verò propè nullius: ac prima quidem tamen vtilia, rarius in vsum veniunt cæteris, nisi omnino vtilitas maxima sit: ut bellicarum machinarum, & imprimendi libros. Alia etiam sunt de rebus quæ passim inueniuntur, alia de rebus raris: quamobrem difficilè inueniuntur, & inuenta facillè abeunt in consuetudinem: cum propter facillius inueniantur, & inuenta diutius seruentur.

Sunt & secreta circa actiones, alia circa ea quæ sunt, alia ad præstigijs: imò ipsa præstigiatrix ars tota secreta esse videtur, & admirabilis. Circa ea quæ fiunt, ut cæmentum, & strues æterna: circa actiones, ut pennis digitis inunctis pulsare: atque ea quæ ad robur & agilitatem pertinent. Sunt rursus secreta quædam quæ causam nullam habent manifestam: alia, quorum principia sunt non per se manifesta: alia, à principijs adeò remota, ut sine maxima negotiatione sciri non possint.

***

CAPVT III.

De secretorum natura.

Vtrum verò, quod secretum est, verti possit in vulgatam rem, causa inuenta: & an causæ, cognitione oblita atque amissa, vulgata in secreti naturam transire possint, considerandum. Assumo autem vltimam diuisionem secretorum, atque illud: quod iam supposuimus secreta scilicet quædam nota esse, alia prorsus adhuc incognita: nec hanc

differentiam secretorum naturam variare. Quia ergo secreta, quorum causa ignota est, si sciri desinant, non facillè restitui possunt: & maxime cùm de rebus inuentur difficilioribus fuerint: palàm est, illa nomine secreta esse, cùm sciri desierint: cùm sciuntur autem, verè ita dici debere. Quorum verò causæ ac principia non facillè primis cogitationibus occurrunt, ut quæ ab Archimede & ab Apollonio Pergeo tradita sunt (innituntur enim principijs non per se notis) ea naturam suam retinent, nec inuenta nec oblita naturam mutant. Sed quæ procul absunt à principijs per se notis, ut quæ ab Euclide vltimis in libris demonstratur, & à nobis in primis quinque, cùm verè secreta non sint, desinere non possunt, tamen ab homine nullo cognoscantur. Sunt enim in causis suis & hominum labore reposita. Dicuntur autem secreta ob inuentionis difficultatem, & quoniam inuenta quædam retinent pulchritudinem, vel euidentem vtilitatem. Et quamuis hæc propriè secreta non sint, sic tamen appellantur: quoniam de his etiam hæc tractatio à nobis est instituta. Circa vsum verò, cùm quæ à paucis cognoscuntur, diuulgantur) velut machinarum bellicarum ignearum vsum, & typographica) non tamen desinunt esse secreta: sed secreti vsum, quod ad compendium lucri attinet, amittunt. Sed etiam neque illud prorsus, cùm (ut dictum est) non planè nota causa, aut omnino ignota, necesse sit multa latère: quæ si in vsum venirent, lucrum non leue afferrent inuentoribus. Quod etiam indies accidit & in his dictis, & in *εκαργετω* & *μισανθρωπι*, atque aliis pluribus. In vniuersum ergo non videtur mutatio naturæ hæc, nisi cùm quæ nota erant, difficilè quadam inuentione aut ratione ad facillè transeunt: tunc enim secreta esse desinunt. Et in artificiosis vel chryfocolæ faciendæ è terra ars secretum est, si ad quantitatem referatur: si simpliciter, cùm cuique leui negotio pateat, secretum non est.

***

CAPVT IV.

De modis secretorum.

Secreta quidem alia, ut dixi, in cognitione consistunt: alia in cognitione quæ vsui utilis est, atque hæc indiuisa: Alia autem circa ea quæ fieri possunt, vel in operibus, vel actionibus aut representationibus: horum trium, & maxime quæ circa opera versantur, quæ etiam magis lucrosa sunt: quædam ex genere ipso secreta appellantur: ut quæ circa Alchymicam, & Magiam, & colores. Scripsit autem de duobus primis Auicenna: an verò exte chymica, incertum est. Necromantiam vidit Suesanus: an etiam alia sit à Magia, in propria tractatione, sed non à nobis desinetur. In omnibus autem his, tum etiam rebus quæ secretæ non sunt, contingunt secretæ artes atque inuentiones quadruplici modo: multitudine, perfectione seu decore, facilitate, breuitate temporis. Facilitas triplex: in paucorum assumptione, in paruo sumptu, & in operatione

tionem ipsam. Huius vero rei causa unum subiciatur exemplum.

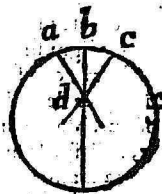
***

C A P V T V.

De exemplo Herculei lapidis.

Asumamus notissimum & multiplex exemplum, in lapide Herculeo, quo nil vulgari, aded ut etiam vili precio distrahatur soleat: quanquam optimus etiam non aded sit frequens. Optimus est, qui trahit ferri partem sextam, ponderis habita ratione. Hic ergo primum trahit ferrum. Illito autem ferro, id ipsum ferrum trahit, atque hæc duo tantum nota fuere Antiquis. Nisi velis id pro tertio constituisse quod appensum ferrum rursus aliud trahit, atque illud aliud: nam & hoc nouere quidam, tamen si non omnes ex Antiquis. Quartum id proponatur, quod tam primum Antiquis ignotum fuit (appello antiquos non solum Aristotelem & Galenum, sed etiam vsque ad Auicennam, sed Hasen verius & Auerrois tempora) quod ferrum, si ferrum trahere debet oportet ut ad eandem partem lapidis trahatur, dum affricatur: aliter, si in contrarium, irrita sit prior vis, ut nec trahat, nec dirigat. Dirigit enim hic lapis ferrum ad Boream, insecutus apicem quincque, vel (ut Fracastoreus, qui diligenter rem hanc considerauit) partibus nouem, ad dextram, scilicet ad Orientem. Hoc palam est haud nouisse Antiquos, quod classes non ita infauere reges ob imperitiam huius amisissent. Hoc inter æstuantia maria, inter ventos & turbines sæuentibus tempestatibus concussa nauis, feruatur illibatam: mirum certe liberalis nature donum. Quin etiam, quod sexto loco additur, delata ultra æquinoctij circulum nihil secius ad eundem boream, non ad Antarcticum polum vertitur. Frustrula quoque magnetis trahuntur à magno ferri frusto: & eo magis, si inuicem fuerint affricata. Octauum est, quod in lapis altera parte ferrum ad boream impellit, altera ad Austrum: non ergo semper ad boream, ut vulgus putat. Sunt autem partes ille lapidis oppositæ, sed non ad vnguem semper. Nonum, lapis qua parte ad boream dirigit ferrum, ab eadem parte contactum vehementius celerrimè trahit ad se: ferrum autem contactum à parte que ad Austrum dirigit, à se manifestè repellit, & cum impetu: ferrum autem intactum mediocriter trahit ad se. Sic pars que ad Austrum dirigit, trahit ferrum vehementer: quod eam partem tetigit, repellit: quod tetigit oppositam mediocriter, partem ad se trahit. Decimum, lapidi ad boream partem dirigenti, si ferrum vsaque cuspidem contactum à lapide ad Austrum dirigente approxinetur, pellit illud. Et ob id quibusdam visus est lapis hic abigere ferrum: sed opposita pars ferrum tactum similiter à contraria parte abigit, à simili seu eadem trahit. Undecimum, magnes, magnetis frustula contracta ferro, aut si ipse ferro contactus sit, & ferrum trahit, & abigit, iuxta principia iam proparsita. Ex

hoc sequitur duodecimum, quod magnes ab una parte trahit ferrum, & repellit magnetem: ab alia trahit magnetem, & repellit ferrum, & quandoque trahit vtrunque. Tertium decimum est, quod aliquis lapis ex his trahit argentum, & ferrum quod ut huius trahit argentum est perfectissimum. Quartum decimum est, quod argentum aliquando argentum trahit, licet sit hoc rarum, tamen eandem habet causam. Quintum decimum est, quod magnes aliquis repellit ferrum, dum trahit partem oppositam, licet remotiorem: quia illam iam tetigit, & ab ea imbutum est ferrum. Sextum decimum non est aded firmum apud me, licet Fracastoreus referat: scilicet quod ultra æquinoctij circulum magnes dirigit ferrum ad læuam & ad occidentem, respectu poli borealis. Sed istud est necessarium, non quia ultra æquinoctij circulum, verum potius quia Antichthones nostri vel Antipodes sunt. Sit igitur circulus a b c, cuius polus b, & oriens habitatio in d, linea magnetis: ergo erit d c. si igitur circumuertat ad oppositum, ut perueniat ad alteram partem sub pedibus nostris, linea d e, perueniet ad d a. igitur erit à parte læua respectu poli, orien-

talior tamen & ipsa polo, sicut d c. Apparet igitur, hominem illum nec prima elementa attingisse Mathematicarum, ut nesciam quantum illi tribuendum sit de Heliocentricis translandi, se supra humanum ingenium. Videtur enim mihi de ingenio esse, ut de rebus naturalibus: in quibuscunque enim longa ætas cernitur, in iisdem cernimus senescentiam, iuuentiam, adultam, parvam, & nuper nascentiam: qualia in Archimede, Apollonio, Aristotele, Galeno, Auerroë atque Auicenna.

Hic videte hominem, qui ad summam mortalitatis fastigium; imò quasi supra ipsam peruenerit mortalitatem: nulla autem indicia vel mediocriter, vel intij in eisdem artibus facit, ut credam ipsum in illis suis Heliocentricis mera narrasse somnia. Sed mittamus virum alioqui egregium, & in aliis minimè contemnendum: maximèque in Poësi, & naturalium rerum scientia. Mireremur de Aristotele & Galeno, totque Philosophis, & eorum ignauiam merito accusemus, qui cum magnetis tantam copiam haberent, aded negligentes fuerint in experiendo, quod tam facile experiri poterant, ut tot illius vires ignorauerint. Si etenim vel minimum (diligentiæ non dicam) temporis impendissent, vel casu sapienter experientibus necessarium erat, ut in cognitionem singularum virium deuenirent. Sed Aristotelem excusamus merito, ob doctrinam

nam de animalibus nobis traditam: Galenum ob peritiam medicinæ, & impeticiam Philosophiæ. At Alexandrum, Themistium, Simplicium, Ammonium, Ioan. Grammaticum, Olympiodorum, Auerroem quis excusabit: inutilia carnis frustra: quibus nihil cordi fuit, præter negas & contentiones. Theophrastus certe laude dignus habendus est: quoniam cum studiis laborem iunxit: hi verò videntur fuisse deceptores humani generis, tum ob summam ignauiam in quærendo naturæ arcana, imò vel etiam triatum quia cum diuersa senserint atque pugnantia de iisdem, veritas autem vna tantum esse possit, quantam perniciem attulere mortalibus? Gratias ergo agamus Hippocrati, Aristoteli, Theophrasto, Alberto, Dioscoridi, Auicennæ, Galeno & Plinio, atque huiusmodi viris, qui naturam excoluerunt quantum in illis fuit, aut artium saltem præcepta nobis tradidit: demum his, qui simplici sermone bonos auctores explicarunt. At his qui per contentiones ambitionemque ignauitæ parem magna sibi nomina vendicarunt, quorum lectio nos à diuina contemplatione naturæ operum & Mathematicarum & diuinarum vitarum & artium noticia auertit, ac simul falsis opinionibus implet, tantum abest vt aliquid debeamus, vt etiam odio maximo, vt venefici inter medicos, falsi artifices inter veros, digni sint. Neque enim vlli credas mortalium, qui solum generalia norit, cum ad singula deuenitur, socordia illius deprehenditur. Maximam autem indicium diligentia, iudicij, & amoris veritatis est, peritia intima mathematicarum: quarum cognitio facilis est, scientia certissima, contemplatio iucundissima. Vt ergo qui eas non nouit, aut attingere non potuit, vt ingenio carere illum necesse sit, vel negligit, quid ergo aliud ex colere poterit, aut volet? aut vtilem scientiam non existimauit itaque iudicio careat oportet. Ergo quomodo Secreta discere liceat, aut inuenire, doceamus: Et qui nam maxime ad hoc apti sint.

***

C A P V T VI.

De modis secreta inueniendi.

Primus quidem modus ratione constat efficaci: atque idem hæc inuentio eruditissimis maxime atque exercitatis conuenit. Conuenit autem non solum exercitatum esse in scientiis manifestis, sed in his quæ obscuris quibusdam ac profundis rationibus inuenta sunt: ob id plurimum confert, iam inuentorum rationes ad amissum perpendere, vt in secundo libro diximus, qui Dialectica inscribitur: Inuentis enim principiis quibusdam in singulis disciplinis, quæ non statim occurrunt, oportet ea in compendium redigere, constituerque qualem antea diximus dialecticam propriam illi ac consimili disciplinæ. Oportet autem cauere diligenter, ne in illis aberremus: minimus enim error, vt Aristoteles ait, in principio, maximus fit in fine. Est ergo exercitatio in inuentis & scientia & cognitione causarum, & vsu ipso

perquam vtilis ac necessaria. Neque enim chymista fies vnquam, si furnos, vasa, metallaque non tractaueris. Habet vnaquæque sapientia quendam vsum necessarium, magis autem, cum ad exercitationem deuenire licet: multo magis, si exercitatio ipsa ad vnunquodque debent, vt Medicina & Musica: at etiam longè magis necessaria est, si mechanica sit, vt fabri atque cerdonis: omnium autem maxime, quæ circa secretas artes versantur: vt chymica, magis: nam in huiusmodi vel minima negligentia evertit omnia: quoniam tota ars in subtilissimis rationibus reposita est: at hæc minima quis custodire poterit, qui non exercitatus etiam diu in eo negotio fuerit: quandoquidem subtilitas hæc solius vsus fructus sit.

Secundus modus habetur ex similibus inuentione, & deductione ad similia: quemadmodum in magne diximus. Trium enim cum sint tantum principia, scilicet herculeum lapidem velut masculum ferrum appetere, ferrum, ad libramentum lapide imbutum poli dextram partem quæ Orientalis est respicere, oppositamque lapidis partem oppositum: oriuntur sexdecim illa secreta, atque etiam vsus pyxidibus nauticæ & horologiorum multaque alia excogitare licet: velut etiam in Mathematicis, primo ex vno sensum & ordinatum plura: idemque in artibus ipsis, velut fabrilibus, sit malleus è malleo, incus ex vtroque: forceps, post stylus: inde lima, & vitis ferrea: post gladius, seta, clauis, rastrium, bidens, farsculus, totque alia: & quæ post sunt, emendantur prima, ac corrigunt, & in melius mutant. Tertius est, vt docearis ab aliis: idem multa habentur à parentibus, quædam ab amicis, quædam inueniuntur discunturque peragrandum terras: idem studiosi secretorum quærendorum nil maius habent peregrinatione. Sic Hippocrates, Galenus, Dioscorides, Plato, Iamblicus. Quibusdam locupletior fortuna hos labores & hæc pericula deuittauit, vt per alios facere possent, quod ipsi facere cogentur: vt Aristoteles & Ptolemæus, ob diuitias. Sed tamen eundo etiam plura qui mittendo discuntur. Porro multis modis secreta in aliis regionibus discuntur. Primum, quod quæ publica ibi sunt, aliis in regionibus sunt secreta, ob exercitationis non adeo perfectæ defectum: vnaquæque enim regio quasdam artes magis excolit: etiam inter Italiæ vrbes videre licet. Arma Mediolani optima sunt, panni Venetiis, clypei Mutinæ, lintea tenuia Bononiæ: sic apud Turcas tapeta, apud Persas chalybs, apud Belgas speciosa & parui sumptus pictura. Secundum, quod multa sunt propria diuersis in regionibus, quorum inopia est apud alias. Et rursus earundem specie rerum tanta differentia, vt in eadem regione differentia specie videas similia: vt Creticum & Italicum origanum. Tertium est, ratio morum, legum naturæque hominum: quam obrem multa discere volenti, nihil opportunius peragrationis provinciarum. At quot huic obstant, non arduum est intelligere: velut pericula viarum, pecuniarum defectus etiam in opulentis, cum deferre non tutum sit, non deferenti multa & maxima

maxima impedimenta adfunt: mutatio aëris, victus, pecuniæ varietas, vt nonnunquã velut alter Midas, in sônibus fame premaris: præterea tria illa maxima, suspicio principum, diuersitas religionum, atque linguarum. Ob id sapienter (quod & aliàs diximus) Moses, non alio supplicio dixit Deum vltum esset immania audentes, quàm immissa linguarum varietate. Vidi tamen, vt etiam dixi in Phisicis, hominem pauperimum, qui ex Græcia Turcarumque regionibus, quatuor & quadraginta secreta atulerat, quæ publicabat: forsan & alia multo plura habuit. Quartus modus contingit ex reuelatione, maximè per somnia. Quidam etiam diuino afflantur numine: quo fit, vt quæ tradita sunt de Necromantia, aut fabulosa omnino sint, aut à dæmonibus docta & ostensa: neque enim experientia in inane vel casu ignosci potuerunt. Proferrem autem liberè, omnes nugas esse, nisi Halen & Conciliatoris, autoritates, non dubia illorum, tum patris mei, ancipitem me redderent. Sed hanc partem, & venenorum, intactam relinquam, quas etiam nunquam quærere volui: alteram, vt ineptam & cui non fiderem: alteram homine, nedum probo vno indignam: maleficos enim & iniustos proteret Deus: contra bonos quid deterius excogitari potest: quàm talia parare? At verò alia multa à diis ostensa & historiarum produnt, & clari autores commemorant.

Quintus modus, à fortuna & casu pendet: sæpe enim alia quærentibus, huiusmodi se offerunt. Colores enim & *véuélors*, & machinarum ignearum ratio, casu inuentæ sunt, dum chymica & metallica metamorphosis quæruntur. Sed neque simpliciter hanc rationem inire oportet: vniuersam enim vitam antea consumere liceret. Sed tria maximè obseruare oportet, & quartum sic occurrat, optimum erit. Dicam autem primum omnia simul, inde singula seorsum explicabo. Obseruare igitur decet, vt plurima non valde differenti ratione, sed quasi sub eadem maximè distantia experiaris. Velut, mihi in animo est hoc anno animalia multa herbâsque in fimo equino putrefacere, in vitæis vasis: viderèque sub vna ratione & tot diuersis materiis, si quid egregium exoritur. Scio enim sponte ex singulis plantis à Sole singula procreari animalia: iidem ergo de fimo existimandum erit.

Secundum est, vt sciamus quæ possunt proficere, & videntur esse sex: Generatio, vt in terra fouendo: præparatio, vt in insitione: putrefactio, vt in fimo: separatio, vt per igne: purgatio, vt per aues quæ denorant: & opus manuum, quo expoliuntur, aprantur, iungunturque res,

Tertium est, vt scias cui vsui: ad medelam corporis, animi, ad speciem & ornatum: ad compendium, vt machinæ quibus immensa pondera deducuntur: & ad raritatem. Quod verò præscire, si contingat, optimum est in huiusmodi negotio, est dignotio finis possibilis. Velut enim iter agentibus nihil tam vtile esse potest, quàm scire quò dirigatur iter: ita nihil tam vtile quærentibus talia, quàm scire ea quæ inueniri possunt. Si thesauros scias in domo latere, omnino eos inuenies. Si scias posse spectra fingi, spectra

Tom. II.

finges tandem. Nihil tantum iuuat quærentem, quàm securitas posse finem adipisci: incerto vagatur quisque, qui nescit an quod quærat, possit inueniri. Ita spes alit homines, sustentata inopiam, dulces efficit labores, iucundos errores: desperatio obruit & vertit omnia.

CAPVT VII.

De Materia omnium secretorum.

IN his omnibus à notioribus & partibus est inchoandum: faciliora enim præcedere debent. Porro materiæ notiores sunt actionum generibus. Secundum hoc ergo, prima huius artis Deus est, & vitæ: ab his nihil præterquam supplicationibus impetrare licet. Inde cælum: hoc ergo ad magiam & naturalia opera, vt sationem, vt licet. Post est lux, luménque: his vti possumus ad præstigiâs, naturaliaque opera. Post est aër, quoad machinas vt licet: quoniam aliter sensibus non subiicitur. Quintum genus sumitur ab aqua, ad machinas, ad irrigationem, ad deductiones: est autem materiæ quintum genus. Sextum est à tertia, circa generationem. Secundum ab igne, coctio, separatio, exustio, & quæcunque alia. Octauum, à metallicis. Nonum, à metallis. Decimum, à lapidibus. Vndecimum, à plantis. Duodecimum, ab insectis. Tertiumdecimum, ab animalibus aliis. Quartumdecimum, à medicamentis & venenis. Quintumdecimum, ab hominis partibus corporeis. Sextumdecimum, à cogitatione. Decimumseptimum, à machinis. Decimumoctauum, ab artibus. Decimumnonum, à somno & vigilia. Vigesimalum, ab his quæ sunt extra nos, quasi è nobis sint.

CAPVT VIII.

De finibus & modis operationum.

Fines autem multiplices: generaliter ad sapientiam, ad vtilitatem, & lucrum. Vnde secretorum etiam genus verum, & ad decipiendum: huiusmodi nunquam aliàs tanta copia: inde lances ponderaque falsa, & duplicia, scilicet leuiora & grauiora: & suppositæ personæ, multaque huiusmodi. At de his prohi viri non est tractare, etiam si nulla alia lucri spes esset: nunc in tanta copia secretorum vtilium & laude dignorum, nefas esset de huiusmodi falsis secretis atque decipiendi modis sermonem habere.

Sed redeo ad veras inuentiones, inter quas etiam præstigiæ numerati debent: neque enim ad decipiendum excogitæ sunt: sed vt intelligeremus, mentem hominis sensibus esse superiorem fallique per sæpe illos. Igitur finium genera sunt octo: viuere diu, bene valere corpore, atque mente potentem esse, diuitem, ornatum, cum voluptate, & filiis. Omnia ergo secreta ad vnum horum generum deduci ac tendere debent. Modi autem tres: aut melius quid facere, seu nonum (id enim melius est) aut facilius, aut sensus perstringere. Cum ergo tria in octo, & productum in viginti duxerimus, sicut ducentæ octuaginta secretorum differentie: at quoniam quædam in vnum conueniunt, alia di-

Z z uiduntur,

uiduntur , placet libros necessarios huic arti enumerare.

***

C A P V T IX.

In quo enumerantur omnes libri

Secretorum.

Primus igitur liber, qui & solus edetur à me de Secretis, est hic præsens, in quo de totius artis principiis tractatur: vt reliqui omnes possint hac ratione à diuersis confici.

Secundus autem, est de specialibus modis huiusmodi libros conficiendi: & ita de propria cuiusque disciplinæ logica: confectus est hic à me, & vocatur Dialectica. Extat.

Tertius liber, est de cognitione Dei, & vocatur Hymnus: cuius pars à me conscripta est, docetque secreta illa superiorum: nec edetur forsitan, ne prophænantur diuina. Extat.

Quartus liber esset de Precationibus & supplicationibus, quem non scripsi, propter multa: bono enim viro non expedit: mali non sunt docendi, sed vt veniam querant.

Quintus, est de cælo: cuius portionem seligere licet ex libris de Subtilitate & Rerum varietate. Eum tamen non scripsi: sed alium quendam loco huius, & omnium sequentium velut farraginem: qui extat, nec edetur.

Sextus, est de luce & lumine: de his autem, in libris eiusdem, scilicet nuper dictis, sermonem habui: sed nullo peculiari libro tractationem hanc tradidi. Verùm multa illis secretiora latent, & magis vtilia humanæ vitæ.

Septimus liber, est de natura aëris: continet autem infinita, vt ita dicam, secreta: quorum vix duo aut tria ego tradidi. Ignota enim fuit illius natura, tum miracula, ad hanc diem vsque, que sunt omni admiratione maiora.

Octauus, est de viribus aëris: continetque instrumenta supra quinquaginta, quæ aëris vi agitantur atque mouentur.

Nonus, est de imaginibus ex aëre: cuius nondum principia inuenta sunt: & est Facticiarum præstigiatorum.

Decimus, est de Natura aquæ, Septimo proportione respondens.

Vndecimus octauo, & est breuis: quoniam ad machinas, cum comparantur, multa habent similia: attamen continet.

Duodecimus nono: & est materia pulcherrima, de imaginibus in aqua.

Tertiuddecimus, est de ratione machinarum pondera trahentium, impellentiumque.

Quartuddecimus, de æquilibriis.

Quintuddecimus, de natura terræ, montium, arenæ, terræ fertilis, falsæ, & huiusmodi.

Sextuddecimus, de natura & viribus ac substantia ignis, & materia illius.

Decimuseptimus, de machinis igneis miraculis.

Decimus octauus, de his quæ in sublimi.

Decimus nonus, de loco, inani, tempore, indiuiduo, materia prima, forma, motu & corporum repugnantia. Cuius pars in Primo libro De subtilitate à nobis tractata est: vt reliquorum omnium, in reliquis libris eius

Ope ris, tum de Varietate rerum

Vigésimus, de Inuisis: seu per Dæmonas, seu alio modo fiant.

Vigésimus primus, de coloribus.

Vigésimus secundus, de ratione videndi, seu optica.

Vigésimus tertius, de præstigiis.

Vigésimus quartus, de admirandis operibus velut qui capillis elouabat lapidem immensi ponderis: alius frangebat funes manibus: alius trabem ex humero in humerum alium transferebat, sine manuum auxilio, inde mæto superponebat: alius gladio præcuto, incumbebat, alius ensem acuta acie per vultum totum deducebat. Ascanius Neapolitanus, tria oua in nauicula prælonga, arctaque, vt cauo baculo circumducens, motibus diuersis simul eos agebat etiam tertio quiescente: vnum quoque ruere conuersis capitibus præcipitem coegit. Idem, eum ocreis, sexaginta ouis in certa distantia collocatis, nouem saltibus circumuolutus super ea, nullum frangebat. Alius paleas super ventrem scindebat gladio. Quidam lauant manus plumbo liquefacto, & lardum ardens distillant super manus nulla noxa.

Vigésimus quintus, de Oris præstigiis, atque aliis huiusmodi.

Vigésimus sextus, de nodis. Extat.

Vigésimus septimus, de Ioni arcanis. Extat.

Vigésimus octauus, de odoribus secretis.

Vigésimus nonus, de Saporibus.

Trigésimus, de Tactus miraculis.

Trigésimus primus, de Mistione ac mistis.

Trigésimus secundus, de lapidum viribus: nam in hoc agitur de magnete. Extat.

Trigésimus tertius, de herbarum natura & viribus.

Trigésimus quartus, de arborum viribus ac natura.

Trigésimus quintus, de piscibus fluminum & stagnorum ac lacuum.

Trigésimus sextus, de piscibus marinis.

Trigésimus septimus, de quisquiliis ac reiectamentis.

Trigésimus octauus, de auibus.

Trigésimus nonus, de animalibus quæ ex putri materia generantur.

Quadragesimus, de quadrupedibus quæ ex ouis generantur.

Quadragesimus primus, de serpentibus.

Quadragesimus secundus, de animalibus quadrupedibus.

Quadragesimus tertius, de somno & vigilia.

Quadragesimus quartus, de cogitatione & vi imaginandi, tum memoria.

Quadragesimus quintus, de præfagiis ex his, Etasi etiam, & habitu in corpore. Extat, & est pars libri Secretorum qui Quartus inscribitur.

Quadragesimus sextus, de medicamentis ac potionibus. Extat.

Quadragesimus septimus, de emplastris, vntionibus, & his quæ exterius applicantur. Extat.

Quadragesimus octauus, de destillationibus.

Quadragesimus nonus, de Chymica.

Quinquagesimus, de arte vitri, & similibus.

Quinquagesimus primus, de metallis, ac viribus eorum.

Quinquagesimus secundus, & est prolixus valde,

de, de Metallorum separatione, perfectione, ornatu seu politura, compositione, & deductione ad opera.

Quinquagesimus tertius, de metallorum transformationibus in lapides, terram, olea, nouisque mistis.

Quinquagesimus quartus, de Geometricis secretis. Extat.

Quinquagesimus quintus, de secretis Arithmeticis. Extat.

Quinquagesimus sextus, de secretis Astrologicis. Extat, sed imperfectus.

Quinquagesimus septimus, de secretis persuadendi, & Rhetoricis.

Quinquagesimus octauus, de secretis mutandi mores & mentem alicuius. Extat imperfectus.

Quinquagesimus nonus, de secretis soluendi fascinationes.

Sexagesimus, de secretis venererorum.

Sexagesimus primus, de secretis generationis.

Sexagesimus secundus, de secretis memoriae, & similibus.

Sexagesimus tertius, de armorum secretis.

Sexagesimus quartus, de secretis ad ornatum & fucos pertinentibus, vbi de contrina agitur.

Sexagesimus quintus, de secretis ad vitæ diurnitatem.

Sexagesimus sextus, de secretis ad incolumitatem.

Sexagesimus septimus, de secretis ad prudentiam.

Sexagesimus octauus, de secretis ad diuinationem ex Physiognomia, Metoposcopia, Chiromantia, naturalibus coniecturis.

Sexagesimus nonus, de secretis dignoscendi mores hominum.

Septuagesimus, de secretis custodiæ familiaris.

Septuagesimus primus, de secretis compendij rei familiaris. Extat pars.

Septuagesimus secundus, de secretis conseruandi res.

Septuagesimus tertius, de deliciis.

Septuagesimus quartus, de arte quam Notariam vocant, & ascensu ad superiorem naturam, atque illius coniunctionem.

Septuagesimus quintus, de secretis educandi filios. Extat.

Septuagesimus sextus, de secretis inuentionis thesaurum, & absconditorum.

Septuagesimus septimus, de secretis Architecturæ.

Septuagesimus octauus, de secretis artis nauigandi.

Septuagesimus nonus, de secretis artis militaris, vbi etiam iter agentium.

Octuagesimus, de secretis artis textoriz.

Octuagesimus primus, de secretis artis fabrilis.

Octuagesimus secundus, de secretis artis statuariz & picturæ.

Octuagesimus tertius, de secretis artis plasticis.

Octuagesimus quartus, de secretis artis figulinæ.

Octuagesimus quintus, de secretis artis sutoriz.

Octuagesimus sextus, de secretis artis veterinariæ.

Octuagesimus septimus, de secretis artis ve-

Tom. II.

natoriæ, aucupij, & piscandi.

Octuagesimus octauus, de secretis artis lignariæ, & tornandi.

Octuagesimus nonus, de secretis ludendi. Extat pars.

Nonagesimus, de cognitione terrarum, & quid contineant: & est magni lucri.

Nonagesimus primus, de Fato, & finibus mortalium omnium rerum. Extat.

Nonagesimus secundus, de secretis ciuilibus conuersationis.

Nonagesimus tertius, de secretis aulicæ vitæ.

Nonagesimus quartus, de secretis aduersus publicas calamitates.

Nonagesimus quintus, de secretis ad commoda vitæ.

Nonagesimus sextus, de secretis agriculturæ propriis, & admirandis.

Nonagesimus septimus, de secretis præparandi lanam, gossipium, linum, sericum, pilosq;

Nonagesimus octauus, est de secretis variis, & incerti generis.

Nonagesimus nonus, de secretis impossibilium, quomodo initium habeant: & aliquando videantur, sed inchoata tantum.

Centesimus, De Secretis quorum genera adhuc ignota sunt.

Plures quoque longè libros his construere in hac materia liceret. Sed his pro exemplo contenti fuimus. Manifestum est autem multa ex his à nobis tractata esse: sed non generaliter, nec perfectè: quæ autem latent, multo vtiliora sunt, & sine numero: quorum singula sufficienter hominem quidem alere possunt: plura verò ex his etiam ditare egregiè. Dicemus autem de his suo loco.

CAPVT X.

De comparatione secretorum in facilitate, & nobilitate, & utilitate.

Diuitibus nobilia, pauperibus vtilia, occupatis & impotentibus facilia magis conueniunt: neque enim (vt multi faciunt) diuisiones diuisionibus conuenire necessariò debent: vt si in finibus actionum sit vtile honestum & iucundum, vtile verò vtili conueniat, necesse vt honestum nobili & iucundum facili congruat: nam & nobilia secreta, vt honesta quandoque sunt, & non semper, vt venenorum præparatio, ita à iucunditate absunt. Itaque his inutilibus comparationibus relictis, de facilibus, nobilibus atque vtilibus agamus. Sed & hoc vtile multis modis dicitur, vel quod ad valetudinem, vel ad opes, vel ad potentiam confert. Nobile autem & facile simpliciter quasi dicuntur, & inuicem pugnant. Nobilia igitur secreta & à re & à fine deducuntur. Impetrare posse supplicationibus à Deo aliquid, etiamsi exiguum sit quod impetratur, semper nobile est: vt etiam diurnitati vitæ consulere, quomodocunque id eueniat, & per qualescunq; fiat auxiliù. Manifestum est autem, quod vitarum omne genus & substantiarum separatarum nobilissimum est: quoniam ab ipso primo ente primò profluunt. Corpora verò vilissima, in medio sunt separata, quæ ad corpus referuntur, vt mens, anima, sc̄sus: viliora corporibus sunt

accidentia, & magis corporea, & quæ minus manent: vt sonus luce. Facilia, quæ in rebus quarum copia maxima inuenitur breui negociatione, & quæ non exactam mensuram requirunt. Vtilia, quæ ad multos vsus, aut maximè necessarios, ob id vitam & sapientiam. Hæc enim maximè necessaria, vel ad lucrum: hoc enim omnes vsus continere videtur: quandoquidem munus omnia sit in potentia. Quædam verò nobilia sunt, non vtilia: vt scientia de natura cælorum: quædam vtilia, non nobilia: vt ex fimo equino lucrari multū quædam vtilia, & nobilia: vt magia, quæ vincere bellum docet. Seruatis libris in arca ænea, quamuis essent etiam publicati, ob metum sacerdotum, quod malè sensisset de diis Aristoteles, nec falsus existimatione (perierunt enim qui publicati erant) hanc tantam famam de se peperit.

CAPVT XI.

Vera secreta in diis esse, proficisci que ex intima rerum cognitione, quam nos caremus.

PORRÒ vera cognitio secretorum ex causis rerum proficiscitur, eaque sola est in diis. Hi enim solum intima rerum intelligunt: nos autem exteriora tantum, & procul etiam ob id naturalia secreta pauca nouimus ex innumerabilibus: atque illa pauca, ex Mechanica potius, atque experimento, quàm contemplatione atque scientia. In quibusdam autem, velut Mathematicis: quoniam ibi per causam scimus, etiam secreta plura nouimus. Et si plura haberemus principia, multo plura etiam sciremus. Mathematicæ enim magis cognitæ sunt hominibus, quàm naturales: quæcunque igitur ad Mathematicam rationem perducì possunt, notiora sunt nobis: velut machinarum ratio, & vaporum, per quæ aer & aqua distillant: in eiusmodi enim homines ad magnam cognitionem deuenerunt, plurimæque secreta inuenere. Claruit autem, præter reliquos, in his Hero, post Archimedes. Omnia autem huiusmodi ex ratione Mathematica, pendent, naturalibus principiis iuncta. At in naturalibus puris pauca, ob causas enarratas, secreta patuerunt: & quæ innotuerunt, casu & vsu inuenta sunt: videtur autem conuersa via procedendi in naturalibus puris, ex experimento ad rationes procedentibus in machinis, ex ratione ad experimentum. Ignorantur autem pleraque in Mathematicis, ob paucitatem cognitorum principiorum. Duobus enim aut tribus inuentis principiis, vna tota ars constituitur: quod fecisse videmus pluries Archimedes. Quæ igitur in naturalibus inuenta sunt, quasi vulgata & minus nobilia sunt: quoniam casu quodam & experientia inuenta sunt: videtur autem nostra natura ob id parum Diis chara, quod nihil huiusmodi à Diis cognitum accepimus. An forsitan non expedit: quoniam parum curantur. Sed hæc alterius considerationis sunt.

CAPVT XII.

Quod homines ex huiusmodi notitia inter ceteros eminent.

OB id igitur homines, cum ad huiusmodi notitiam perueniunt, inter reliquos adeò eminent, vt pro diis habeantur: cum tamen minimum sit quod norunt, & confusum & imperfectum. Contrà dii multa & perfectè & purè norunt, & alio proorsus modo, atque nobiliore quàm nos. Illud tamen exiguum homines beat, & maximè si plurium & nobilium aut vtilium rerum scientiæ sit, vt etiam leges velint posse à principe peti, damnatum ad bestias ob singularem aliquam cognitionem. Sed leges quidem rectè forsitan: qui legibus vtuntur, perperam impetrantur, etiam de solo capitali crimine, ad quod nemo huiusmodi qui sit, damnari possit. Sed principum clementia maior est: togatorum autem crudelitas ab ambitione proficiscitur. Omnes igitur qui huiusmodi cognitione præditi fuere inelyti euaserunt: alij quidem maximas opes congregando, alij summos sunt consecuti honores: at alij vtrunque. Sed si homines tam rudi sapientia præditos admiramur, quid de diis, & quantum honoris exhibere debemus?

CAPVT XIII.

Quod quæ in vno secreta sunt, in alio non erunt aliquando.

PORRÒ cum, vt diximus, secreta pleraque scientia & vsu consent, & quod raritatis causam secreta continere necesse sit: raritas autem non solum in re vel affectu, sed etiam in magnitudine, pulchritudine, perfectione atque facilitate constat: liquet idem apud diuersos & Secretum esse, & non esse: vt etiam in his qui aleam pro arbitrio iaciunt, secretum est agilitas illa manuum, cum tamen omnes aleam iaciant: atque in curatione exustæ partis, cum cicatrix nulla apparet, secretum est: cura autem vulgaris. Igitur in cunctis rebus secreta inuenire licet: nam vulgata & communia sunt res & affectiones: etenim generare vermem ex salua, electrum conficere, res est: affectio autem, fuluum reddere aurum, & splendens terebrare ferrum: at multum ferrum citò optimè terebrare, secreta res est, cognitio atque vsus.

CAPVT XIV.

Secreta si euulgentur, nobilitatem & decorem amittunt.

SI igitur secreta euulgentur, cum communia fiunt, decorem & nobilitatem amittunt:

amittunt: nobiliora enim existimantur, quæ docent affectiones nobilissima, quæ res. Porro magnitudinem, perfectionem, pulchritudinem, facilitatem docere, minus est. Facilitas & multitudo vtiliora sunt perfectione & pulchritudine: hæc autem nobiliora. Licet ergo scientiam horum apud se retinere, vt preciosior habeatur, cuius nulla pars communis est. Quæ enim in vno solo sunt, perfectiora sunt: quoniam vnum melius est quam multa, vt aliàs docuimus. Primum igitur quærendæ sunt res, velut metalla, lapides: post, affectiones: at post hæc, si ad vtilitatem respiciamus, multitudo & facilitas: quemadmodum qui chrysolocollam: sin verò ad voluptatem & præstantiam, perfectio & pulchritudo. Est enim pulchritudo voluptatis, præstantia nobilitatis fundamentum.

Porro res aliæ fiunt, aliæ corrumpuntur: & in hoc magnus est vsus: vt lapidem frangere in vesica, & nebulam ex oculo detrudere: quæ autem extra hominem, vrbis muros diruere. Oportet autem in difficultibus, quæ magnam habent vtilitatem, eligere: ne, vt in prouerbio, piscemur hamo aureo. Medici autem antiqui suas compositiones occultabant, vt pro secretis haberentur: pulcherrima etiam nomina addentes. At non occultando secretum fit: sed secretum occultari reteretur.

Quærendum est igitur, occultata compositione, quæ vires aliquas egregias habeat, an pro secreto habenda sit, cum similes alias habuerit, licet non eodem pondere. Dici-murque, quod non nisi magna sit exuperantia vnius aut duorum medicamentorum, in ea in comparatione ad alias: quæ si adsit, pro secreto haberi potest, suffragante opere. Cæterum si discrimen non adsit magnum discrimen operationis ex electione simplicium medicamentorum contingit. Quare diligenter huiusmodi medicamenta paranda sunt: aliàs ne existimes, ex minimis magna oriri: sed magna solum ex magnis fiunt & varietates magnæ magnis etiam ex discriminibus. Quædam verò addita scrupulosè, eorum medicorum improbitatem declarant: vt si theriacem ligno salicis agitandam doceant. Excusant, quod opinio ægri plurimum facit ad sanationem. Verum illas addere siliquas, curiosi hominis est, & sophistæ potius quam sapientis.

CAPVT XV.

Quomodo ex vniuersalibus ad propria in inquisitione deueniendum.

Operarij porro & imperiti ob id non solum superfluam hanc curiositatem contempserunt, sed etiam generales rationes putant secreta sola experientia & vsu consistere, rationem superfluam esse obiciuntque (quod vecordia, vt dixi, priorum Philosophorum accidit) nullum horum superciliosorum ne vel obolizem arcanam quidem vquam inuenisse: quod & verum est, & fate-

Tom. II.

mur: sed causam eandem turpitudinis docuimus. Ostendere tamen oportet, horum ob accusationem generalia præcepta & esse, & vtilia esse: nam quemadmodum Galenus in libris primis quinque de simplicis medicamentis, quæ solū experientia imperfectè nota erant, ad trutinam deducit, & generaliter & perfectè & cum ratione deduxit: ita etiam in obscuris facere vtile est.

At dicent hi: Vtile certè erit, si fieri possit: sed negamus fieri posse, vbi abditæ, non vt in secundis ac tertiis qualitatibus quæ ex primis pendent, causæ notæ fuerint. Nos verò causam in quibuscumque esse non dubitamus. Sciri etiam posse proximas, si non primas, haud dubium est: propter quod etiam de magnete exemplum inuentionis causarum docebimus.

Primum ex vniuersalibus ad propria descendemus, erunt autem propria, tanquam prima quædam principia. Seligemus autem principia ex experimentis & rebus generalibus, sed non generalissimis. Velut in mathematicis non assumimus in cono, cylindri ac spheræ comparatione principia illa: Omne totum maius est sua parte, & Quæ vni æquantur quantitati inuicem sunt æqualia: nam hæc iam Euclides assumpsit, & sunt generalissima omnibus quantitatibus. Sed neque propria conis spheræ & cylindri tantum: hæc enim principia esse non possunt: quia omni quantitati non conueniunt essentque demonstranda: sed est quoddam medium, scilicet vt omnibus quantitatibus certam rationem seruantibus congruant: ea autem ratio conuenit conis atque spheræ, & per illa etiam cylindris. Itaque ex generalibus omnis doctrina procedit, imò generalissimis: sed huiusmodi quædam sunt, quæ certam rationem exigunt: dicique possunt principia partium, seu propria illius disciplinæ. In naturalibus verò, cum rara quæramus, etiam raras quædam materias assumere oportet: & vt in mathematicis circa partes quædam tentamus inuenire demonstrationes, quod hæc sint principia sciendi in illis: ita in Philosophis tentabimus inuenire experimenta: quomodo autem, nunc dicemus:

CAPVT XVI.

De translationibus, aliisque propriis modo secreta inueniendi.

ERgo à translationibus inchoandum est: velut à mentis affectibus ad humores, à lapide herculeo ad alios lapides, vt argentum aut æs trahant: & cur hoc, non illud: discrimen inter ipsum herculeum lapidem & succinum, quod omnia trahit: sympathia, antipathia: simile, dissimile: alimentum, exitium: Alimentum quidem trahere omnia, omnes intelligunt: cur, nulli (proh pudor) nam calida & sicca, & frigida & humida, & contraria & similia trahuntur: & tamen vna ratione, vnus finis: vna ergo forma, vnum agens, vna agendi

Z z 3 ratio:

ratio : & est vt fit humidum, calidum, simile. Principia enim mortalium rerum hæc duo, calidum atque humidum, esse docuimus. Simile autem, non eiusdem speciei: nam cum potentia idem sit, si simile sic esset, non mutaretur, aut si mutaretur, ex eodem in idem, & ita non mutaretur. Quatuor igitur eum vnum esse necesse sit, vel vt nulla fiat mutatio, vel vt ex vno in aliud, numero tantum diuersum fiat: aut vt mutetur, idemque maneat: vel vt diuersum specie sit, tribus primis quæ esse non possunt sublatis, quartum solum superesse necesse est. Quæ igitur sic similia sunt, trahuntur: quæ exitio sunt, fugiunt, quodd sensus quidam in his insit conuenientis atque contrarij: ventriculus bouis herbam concoquit non carnem: lupi carnem, non herbam: vnumquodque igitur ob similitudinem, non mollitiem. Est hæc sympathia in rebus, & ad sonos vsque progreditur. Quæramus ergo, quis finis? Mutatio certè: nam ante eadem nobis sunt. Quærimus ergo mutationem. Hæc à similibus aut contrariis progreditur. Sed est simile istud, aut contrarium, persæpe ignotum. Qui lapidem habet in vesica, quærit sanè vt exeratur, non vt augeatur: id fit à contrariis, non à similibus: contraria sunt, quæ molliunt, quæ incidunt, & quæ proprietate quadam id agunt. Incidunt, autem acida, & amara, & acria, & motus: molliunt humida. Quæ autem frangunt proprietate quadam, alia quidem genere conueniunt, alia autem dissident: sed operatione similia sunt. Ratio nos ducit, experimentum autem docet. Similia sunt lapides, & mista terrea, quæ & metallica dicuntur: potestate autem, quæcunque ex ipsis lapidibus nascuntur: vt parietaria, petroselinum, iuncus marinus caprificus, scolopendra, saxifragia. Hæc igitur si calore animalis attenuentur, magis agunt: calidissimum animal est columbus. Destillata rursus diuidunt, & comminuunt: indicio est aqua ex alumine & sale nitro detracta, quæ argentum colliquat. Si addatur ærugo, adhuc acrior est: sed alia est ratio metallorum & humidorum, alia siccorum & lapidum, quos terrere oportet.

Conuenit igitur, vt lapides qui hoc possunt, qualis Iudaicus femina, & stercus columbi, depasti his quæ lapidem comminere possunt, & vitrum, & oppositæ extremitates integumentis cochlearum, & radix herbæque parietaria in carbonibus redacta, & lapides astacorum fluuiialium in aquam redigantur: nam si sic vt sunt exhibeantur, vix permeare poterunt, sed per aluum secermentur: quoniam ob antipathiam à iecore non trahentur: & si trahantur, non poterunt comminere adeo, ob crassitiem: & periculum est ne lapidi agglutinentur, augeantque illum. Ea aqua limonij fructus succo mista, quodd is rex sit dissecantium, & saccharo ob sympathiam iecoris mista, & epota in balneo, vacua iam vesica, vel per catheterem immissa, hoc efficere poterit. Laudant in hoc scorpionum etiam cinerem, quem ob difficultatem habendi prætermiseram. Manifestum

est igitur, cur omnia, & quomodo ad sympathiam & antipathiam, præter instrumenta, reducantur: & quomodo mutatio est quod quærimus: mutatio autem ad finem. Idem quoque alio exemplo, in his quæ sunt extra nos, declarabitur.

CAPVT XVII.

De exemplo inuentionis causarum in lapide herculeo.

Quæret forsitan aliquis iam in his quæ extra nos sunt, hoc exemplum. Diximus enim, secreta versari aut circa mutationem animi, aut corporis, aut vitæ producendæ rationem, & cætera quæ superius commemorauimus, quorum principia sunt: quatuor: sympathia & antipathia, instrumenta, commotio mentis, & manuum agilitas. Principia enim aut sunt res, vt Deus, cælum, & mista: hæcque simile per sympathiam, & contrarium per antipathiam operantur aut artificia, & instrumenta: aut homo secundum animam, cuius operatio est cogitatio: aut per corpus, & est manuum agilitas, ex qua pendent præstigiæ. Mathematica autem in sola contemplatione versantur: vt in vniuersum sint principiorum quinque genera. Quodd si diuinum illud, quod magis à cæteris distat quàm omnia reliqua, inter se seorsum constituantur, imò primum (quandocumque quomodo assistat precantibus incertum sit) erunt omnino sex principiorum genera. De sympathia igitur atque antipathia herculei lapidis dicamus, vniuersa recolligentes quæ superius à nobis dicta sunt. Supponamus ergo quodd lapis hic ferrum trahit: & quodd parte vna ad Boream illum, altera versus Austrum, à latere tamen, dirigit: tertium, quod simile simile trahit: contrarium autem abigit. Hoc autem axioma est generale: nec huic lapidi solum, sed omnibus (vt dixi) naturalibus rebus conuenit. Quartum etiam naturale axioma est: Quæ trahunt, si trahere non possint, accedere ad ea quæ conueniunt. Quintum etiam generale est axioma: Quæ coniuncta sunt, trahi necessariò, dum ea quibus coniunguntur, trahi contigerit.

Ergo ex duobus tantum suppositis, experientia ipsa comprobatis, & tribus axiomatibus generalibus, vniuersa quæ in hoc lapide videntur, causam notam habent. Si quidem quodd ferrum trahat etiam procul, sequitur vt eo magis continuato contactu. At verò affricatus ferro, vim & partes tenuiores illud imbuit, quo ferrum trahat. Verùm statim hic occurret: si sympathiæ vel nutritionis causa ferrum trahit lapis ille, vbi iam in ferreo corpore resederit, vt elementa finem adepta, amplius trahere non debet. At non est idem de loco & attractione: vis enim illa nunquam expletur, nec desiderium ferrum trahendi. Et tantum est propinquitas naturæ, tã mutuus ille consensus. vt cõbibita illa vi ferrum in magnetem trahat: indicio est, quodd trahit pro ferri magnitudine:

rudine: gladius enim, non acus lapidi affricata, clauum exiguum trahit. Cùm verò lapis contrarias vires habeat, si contrariis motibus ferro affricetur, vtramque illi vim imperit: atque ita cùm contrariæ sint, abigit & trahit: quare perinde est ac si non traheret. Delatus ergo etiam vltra æquinoctij circulum, easdem vires seruat ad vnguem: neque enim lapidis natura mutatur, nec situs, sed locus. Qua ratione, vt dixi, ad Antichthones si feratur, sinistram poli partem, non dextram respicit, vt demonstratum est. Vbi ergo lapis ferrum ob magnitudinem trahere non potest, quasi vinculo annexus, vbi distenditur, illo se retrahente, lapis, si exiguus admodum sit, à ferro trahitur. Sit

lapis b, ferrum: a, b, vinculum sit breuissimum: quia b, trahitur ab a: cùm ergo ob pondus trahi non possit, nec separari ab extremis in medio contrahitur: quare, a, ad b, trahitur, & tandem ad ipsum peruenit. Cùm ergo lapis ferrum cupiat ad boream dirigere, quod opposita parte contactum est, vt ineptum huic negotio, respuitur, atque repellitur. Quòd si ab vtraque parte tactum fuerit, totum vt inuitale repellitur: sin ab vna tantum, dum appositam ad se trahit, illam abigere videtur. Cùm verò magnes ferrum trahat, & in ipso quædam ferreæ nonnunquam partes sint, nonnunquam etiam magnes magnetis frustula rapit, & maxime ferro imbuta: trahit ergo magnetem eiusdem partis ferro imbutum, & ferrum repellit contrariæ magneti parti affricatum: & è contra etiam contrariis ex causis: atque ita vtrumque repellere vel trahere potest: vel vnum trahere, aliud repellere.

Potè de argenti attractione alia est quæstio. Sed fieri potest vt alia sit eius species: nūmi enim are potius quàm ferro & argento constant. Verisimile enim est, & simile quippiam in herculeo lapide latere, quod perfectione argento respondeat. Aut forsan imbutus lapis argentei vi, argentum trahere potest. Idque, si sit argentum lapide imbutum, trahet argentum aliud. Atque ita multiplices illæ vires ex hoc vno pendent, quòd lapis altera parte ad boream, altera ad austrum ferrum dirigat, cum tribus illis naturalibus axiomatibus.

Iam omnia propemodum manifesta sunt, præterquam quod difficillimum est: vt videar motem omnium Philosophorum & Medicorum sequi, qui clarissima nimis multis explicant, difficilia ita prætermittunt, vt in eorum codice quis defuisse omnino credat. Est ergo illud difficillimum, cùm non ad polum, sed ad orientem partibus seu quinque seu nouem spectet. Dices: Et tu quod leue est experiri neglexisti? ob id sanè potui: quia vna eadèque ratio est amborum: nec existimo eandem seruari in omnibus distantiam, sed validiores lapides longius dirigere. Ergo cùm stella quæ polo proximior est quinque partibus ab ipso polo, vel pro-

pè distet, ad ortus sui punctum ferrum dirigit lapis, quòd is punctus maximam retineat vim. Indicio erit, quòd cum stella illa declinationem atque distantiam à polo euariet, variabit & distantia. Dices: Non oritur nobis? Respicit punctum ortus sui in sphaera recta, loci in quo inuenitur: velut cùm est Papiæ, ea distat ab occidente partibus xxxi. sub æquinoctij circulo, respiciet locum ortus stellæ in finitore Arualies montis Mauritanie, qui fermè est sub circulo æquinoctij: & à Fortunatis, partibus xxxi. distat. Ex quo patet, quòd in diuersis regionibus diuersa cæli puncta acus respicit: sed semper in æquali à polo distantia.

Rursus, vt dixi, aliqua est differentia inter lapidem & lapidem, quam prudentem nauclerum dignoscere expedit, atque omnia ad meridiei lineam referre, quæ immobilis est, & in pyxide à linea eiusdem lapidis semper æqualiter distat: aliter aliquis error necessariò continget. Tertio necesse est, vt hæc stella locum variet, atque distantiam: nunc enim est valde proxima polo, cum sit in' xxi. parte geminorum: cùm autem erit in sine sagittarij, distabit à polo partibus XLVII. Et si contendas, non esse hanc stellam propter distantiam à polo, quæ non concordat, & velis esse aliam ex octauo orbe visam & cognitam, aut altiorè quàm vt videri possit, non contendo: modò scias, respicere magnetem punctum finitoris recti loci è regione in quo est, vbi fidus illud exoritur.

Ex quo patet, aberrare illos, qui generales rationes secreta perquirendi putant esse inutiles: non minus his qui totam artem ad generalia & rationem traducunt. Sed necesse est rationibus experimenta excolere, distinguere, declarare aut rationibus inuenta, experimentis confirmare. Sed hoc omisisse, maior est error, hominèque ridiculos facit. Neque enim quisquam fateatur, palàm ferream ponderis centum librarum, ferri tanto impetu per quinque millia: sed diceret, puluerem illum non arsurum, aut non simul: aut ignem cogi posse facilius, quàm tantum pondus erupturum: aut erupturum quidem, sed statim impetum illum cessaturum: aut, quod verisimilius esset, machinam etiam multo craftiorem disrumpendam: vt omnia facilius euentura credamus, quàm quod videmus quotidie: & tam inuiolatum seruari. Contra ratio multa docet his verisimiliora, quæ experimentum docuit esse inania.

CAPVT XVIII.

Quinam apti ad secreta inuenienda.

Non ignoro aliquos dicturos, id esse non posse, quòd scripsi: deceptum meque esse, cum cuspis finitoris punctum obliqui, vbi lapis est, respiciat: non autem recti, quod verum est: sed id tamen anguli illius seruata ratione contingit. Ob id secreto- rum inuentores iuxta naturam principio-

rum solertes esse oportet : in Physicis quidem , iudicio atque experientia pollere : in Mathematicis autem , ingenio , atque earum peritia : in artificijs , quæ mistione constant , sensu & ratione coquendi , ac experientia : in præstigijs falsis , manuum agilitate , atque sagacitate instrumentorum ? in his autem quæ à mente proueniunt , imaginandi vi præclara : ea enim est aded potens , vt in nobis multa possit. Somnia facit , humores ac temperaturam mutat , dirigit , aberrare facit , multaque alia præstat.

Forſan & in leuioribus animas , vt puerorum & mulierum prægnantium , aliquid imprimit. In his enim quæ à Deo , vt iustitiam colamus : ea enim propriè , ac penè sola nos ei conciliat : omnes inſuper ſtudioſos , diligentes veritatis amatores , graues , ingenioſos , & qui multa videant , perlegant , audiant , animaduertant : Dialecticam autem , atque librum hunc , ſcilicet primum & ſecundum librum de ſecretis , non ſemel , nec perfunctoriè , ſed diligentiffimè ac vicies perlegant atque conſiderent. Plura enim longè in eis continentur , quàm quæ prima fronte videantur. Aſpiret & diuinus fauor , ſine quo omnia noſtra irrita ſunt. Quo fit vt adducar , poſtquam (vt dixi) non videam qui diuinitus vel à dæmonibus de huiusmodi monitus ſit , præterquam Alexandrum , Romanamque mulierem : aduerſus ſerpentem illum hanc canis rabidi morſum : nec poſtea in vſum talia proderint , nec conſtans fuiſſe ſecretum (fallente plerumque experimento) videatur , admonitionem hanc à diis nobis lumine rationis inſinuari , vt ad meritos dona diuina perueniant.

Sed dices : Si diuorum numine iſta inuenimus , cur machinæ bellicæ non in cædes & meliorum iacturam inuentæ ſunt : tum venena , atque huiusmodi ? Itaque rationis lumen omnibus à Deo datum eſt , & locuples quidem ad bonum. Forſan verò & dæmonum malorum commercio huiusmodi inuenta ſunt : mali enim dæmonis proſectio eſt , huiusmodi quæſiſſe : aut forſan liberum eſt hoc noſtrum. Fauor autem numinis eſt , copia mentis , & bonorum deſiderium : non lucri , aut ambitionis , vel vindictæ. Cui acquieſco.

CAPVT XIX.

Quæ ſecreta olim nota , nunc ignota : & nunc nota , ignota olim.

Quæ nuper innotuerint , olim ignota fuerint , difficile eſt ob multitudinem numerare. Stapedes (vt dicunt) in Ehippiis : vitrum variam , & lineis interſtinctum , tum quod cryſtallinum vocatur ob ſplendorem & perſpicuitatem : ſpectula vitrea omnia , ſed rotunda paulò ſunt antiquiora : olim è chalybe omnia conſiciebantur. Horologia cum mola , & cum ponderibus : ſed hæc paulò antiquiora. Purpura noſtra , & colos ille quem à ſplendore vulgus chermefinum vocat. Serici ars antiqua eſt : amiſſa paulò poſt , nunc ob copiam noua dici poteſt. No-

læ , pyxis nautica , Typographica : ſed hæc apud Indos iam pridem in vſu fuit : machinæ igneæ , vitrea organa. Sed ex omnibus vtiliſſima tria : pyxis nautica , Typographica , igneæ machinæ ad ſummam admirationem : tum detecta horum auxilio reliqua orbis pars , omnibus incognita antiquis , quæ maior eſt longè illorum notitia. Nam numero pares ferme ſunt : amiſſa purpura vera , & quinqueremium conſtructio : quanquam à Fauſto maximis laboribus duæ aut tres fabricatæ apud Venetos. Hydraulica organa , & horologia inæqualium horarum , & electrum metallicum tam naturale quàm factitium. Arietes ac teſtudines : ſed hæc non tam amiſſa , quàm contempta , vt inutilia. Gemmarum adulterinarum alterius generis compoſitio. Et ſi fides Plinio habenda , ductile vitrum : nam noſtrum calidum tantum duci poteſt. Ex ſimplicibus amiſſa plura nobilia : Baſamum , cinamomum , amomum , malobathrum , aſpalathum , natcaphtum : & inter thymiamata , cyphi compoſitio. At contra , plura & meliora omnia inuenta , vno excepto baſamo. Moſchus , ex animali Zibethum : ambra , ſanthali , ſi ab aſpalatho differunt. Manna , et ſi nomine Galeno nota , caſſia nigra , mixa , myrobalani , thabarbarum , tamarindi , garyophyli , nux Indica , nux myrſtica , mæcis : quamvis macerem quoquo modo Galenus agnouiſſe viſus ſit. Multa alia noſtra ætas inuenit , vt calare ferrum : in quibusdam ſuperatur , vt in nummis quos medaglias vocat vulgus , cudendis cuneo : nam noſtro tempore liquato metallo fabricantur : qui typis cuduntur , longè ſunt inferiores.

CAPVT XX.

In verbis ſcriptis , aut figuris , nullam eſſe vim magicam.

Porro multi de imaginibus & præcantationibus verbisque maximè incognitis & inconditis dubitant , an his aliqua in eſſet vis ? Quòd ſi dæmones eſſent qui hæc intelligerent , ex pacto quodam (vt aiunt) cieri poſſent. At nondum compertum eſt verè , an ſint dæmones : & ſi ſint , an huiusmodi intelligant , quæ non ex natura , ſed hominum conſenſu orta ſunt : non enim quòd ſint excellentioris ingenij , ſequitur conſeſtim vt noſtras nugæ & commenta intelligant : homines enim formicarum conſenſum , ordinem , partitiones non intelligunt : nec tamen ſequitur , eos formicis ingenio eſſe inferiores. Aliàs docuimus , mentes ſuperiores non noſtra verba , ſed mentem intelligere : ob id vno modo omnes intelligunt linguas , & reſpondent vnicuique propria lingua : quia in animo principium verborum illorum , id eſt cogitationem fingunt , quæ illis ad verba ſua lingua prolata referuntur. Et ſi intelligant , non neceſſe eſt illos commoueri vt agant quod petimus. Sufficietque petitio clara & ornata , ſi quid argumenta poſſunt , vt apud iudices rhetor aut orator. Sed non videmus quenquam quicquam

quam impetrasse. Cæterum semotis his palam est verbis & imaginibus nullis prorsus inesse vires, cum sint qualitates ab omni actione semotæ: operantur autem apud illos à quibus intelliguntur, significatorum ratione, aut repræsentatione, vt illud:

Multa gemens, largoque humectat flumine vultum:

Dum miraretur Aeneas casus Troia depictos.

Itaque in his secreta querere superuacuum est. Verum in aliquibus ob firmam cogitationem & spem magna operantur: sed alia eorum loco, si scribas.

CAPVT XXI.

De fine eligendo.

Oportet ergo finem primum, si possumus, eligere: quandoquidem, vt dixi, à fine omnia diriguntur. In morbis ergo non oportet breues eligere: quoniam antequam te inuenerint, occasio dilabitur: putant etiam se fortuna sanatos. Neque qui facile sanantur: nam tuta via in his præferri solet. Neque lethales: nam moriturus nullum prorsus auxilium confert. Sed vel pestilentes, quamvis breuis: vel eos qui etsi curari possint, cura tamen inuisa est, ob periculi & noxæ magnitudinem: vt hernia, in qua curanda castrantur: vesicæ lapis, nebula in oculo confirmata, surditas, comitialis, podagra confirmata, sideratio, sterilitas, hydrops, elephantiasis, carcinoma, vlcera chironica, carneæ moles: gulæ hernia, quam Bozium vocant: melancholia, tabes qualiscumque, varices: virigo vrinæ, vel impedimentum: impetigo, contractio membri, vertigo, tinnitus, impotentia ad venerem, morbus Indus. Sed ex his præstantissima, quæ curant morbos perniciosos, assiduos, & dolorem afferentes: vt vesicæ lapidem, & carcinoma, hydropemque: post herniam, oculi nebulam, melancholiam & comitalem: post sideratos, contractos, tabidos: inde reliquos.

De vitæ diurnitate illud nobis solum vile est: nam antequam hominem ex sexagesimo anno ad centesimum ducas, tu si trigessimum annum agas, septuagesimum antea peruenies: quod sit, vt antequam fides tibi habeatur, senescendum sit: & forsitan aliquo casu tu ipse, vel ille in quem experimentum feceris, subtrahetur. Itaque vel nunquam fructum ex hoc tuo secreto consequeris, aut valde serò: & si tam serò, forsitan præstat non percipere: occasio enim intempestiua gaudiorum & voluptatis potius disrueat hominem, quam delectet. Sed quæ occasio potest hominem septuagenarium, etiam si bene valeat, oblectare: Quid voluptatis lucrum aut gloria afferre potest? imò potius dolorem, cum partis vti nequit: & aliis, à quibus occultè odio habetur, parare cogitur. Poterit tamen, si à patre qui experimentum dederit, id acceperit, auctoritate patria gaudere: tum quibusdam votis præoccupare: vt cum senex melius concoquit, videt, audit, ad venerem promptior est. Audiui equidem à patre meo,

huiusmodi secretum septem millibus aureorum coronatorum venditum Ludouico Sfortiæ, Mediolanensium Principi, homini generosi, sed inconsulti animi. Cæterum de his quæ ad diuitias, nunc dicemus: in his enim & potentia & ornatus intelliguntur.

CAPVT XXII.

De utili secreto, quot conditiones habere debeat.

Cæterum id docere non tam facile est, vt quidam arbitrantur: imò è nostris quidam ob id obiiciunt, quod cum alios doceam, non inuenerim hucusque tantus natu. Sed inuenisse innumera secreta me planum est. Vnum verò, quale expediet studioso & maxime senescenti inuenire, haud pronum est: nam plura requiruntur, vt tale sit. Primum, vt non sit fallax: multa enim ad morbos diuersos circumferuntur, quæ sanant: vt pestem, lapidem vesicæ persæpe frangi solius vrticæ vsus, & magis feminis Augusto mense collecti: alia circumferuntur aliter quàm sint. Perfici arbor, exenterata medulla, non sine ossè (vt ferunt) sed sine nucleo, fructus producit.

Oportet etiam lucrosa esse: vnde præstigiæ secreta ad propositum nostrum parum conducunt. Tertio, oportet esse vtilia humano generi: vnde non venena, non machinæ docendæ. Quid enim (rectè inquit Christus) prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ iacturam apud inferos patiat? Oportet præterea esse lucri magni: nam exilia lucra dum hominem retrahunt à negotiis consuetis, plus afferunt damni quàm vtilitatis. Quintum, vt sint rei venalis: qui gemmarum folia, & smaltum (vt vocant) facere norunt, tametsi maximo cum lucro (quia parua quantitas prouinciam replet) fermè esuriunt.

Oportet etiam, vt non sint diuturnæ expectationis: vt qui myrrhina vasa sepeliunt, aut balsamum, aut adamantinos lapides: quorum vsus frequens, lucrum ingens, sed vel ad nepotes fructus peruenit, aut saltem ad senectam vsque, vbi omnia ingrata sunt. Septimò, ne magni negotij opus sit: nam nondum expertis, & multis ministris, seu negligentia, seu imperitia aut dolo aliquid perierit, lucrum non solum, sed fors etiam decidit.

Nec si in fordida re collocetur, decet hominem iam nobilem in illo versari, vbi diligentia turpis est, negligentia damnosa. Et si non succedat, fabula vulgi. Demum, quod maximum est, tale esse oportet, vt cæleri possit: hoc in magna negotiatione vix fieri potest: sic detecta specula, Typographica, machinæ, folia gemmarum. Si lucrum magnum esse debet, magna merce opus est: multitudinem hanc non nisi multa materia efficere licet: sunt speculatores vndique ministri, & pecunia corrupti, vbi lucrum ingens prospicitur: vt latere non possit. His tot causis difficillimum est secretum inuenire præstans, multa ignobilia facile est.

CAPVT XXIII.

Quæ secreta inueniri nequeant.

OB hæc multi multa mentiti sunt: gemmas, aurum, argentum facere polliciti, & inuisum hominem: quæ potius ridicula sunt natusis, quam admiranda imperitis. Species rerum non possunt transmutari: vt non ex oue bos, ita nec ex ære aurum. Quæ affinia sunt, vt æs & ferrum, transmutantur: quoniam differentia quibus distinguuntur, magnitudine sola differunt: vt color, durities, pondus, & perseverantia apud ignem. In gemmis ad speciem, ex durioribus ad molliores, est transmutatio, non contra. Ad perfectionem ducere, naturæ solius opus est: secare, tundere, polire, molle reddere, artis: vititur autem homo persæpe natura tanquam ministra: quod si fiat aptè, plurimum utilitatis affert. Propterea ad perfectionem ardua via, ad corruptionem prona & facilis. Volare quidam cupierunt, nonnulli etiam tentarunt: ad machinas hoc pertinet.

CAPVT XXIV.

Coniectura pro secretis inueniendis.

OB id ergo coniectura assequi decet, quæ facile possint inueniri. Atque primum in singulis generibus quæcumque iam inuenta sunt, facile ad perfectionem deducuntur: velut metallorum separatio, illustratio, cæteraque huiusmodi: & in quibus iam apparet miraculi species, vt in herculeo lapide: & quæ iam raritate sua conspicua sunt, & admiratione digna, velut cephos & crocuta inter quadrupedia, Nereis & Triton inter pisces, muscaria & solanum maniacum inter herbas, inter lapides opalus & eumeces. Aut quæ forma sunt admirabili: vt napellus, cuius flos conclusus capitis mortui imaginem refert, cum herba præfens sit venenum: & scorpioides aduersus scorpionum idus, & orix ac rhinoceros: vel ortus ratione: vt iuncus, qui ex lapidibus ipsis in mari Britannico nascitur: caprificus, sed hic inter lapides: & filicis semen (de quo ita Hieronymus Traugius: Tametsi namque omnes qui de herbis scripsere, filicem neque se men proferre asserant tamen rem aliter se habere non semel ipse comperi, quod hoc loco in gratiam studiosorum herbariæ rei commemorandum duxi. Nam cum quaternis annis ex ordine in vigilia, vt vocant, festi Ioannis Baptistæ noctu id semen indagare constituissem, inueni summo mane, antequam illucesceret, nigrum, exiguum, papauerique haud abimile semen, quod vt colligi posset, expanderam prius sub filicibus pannos, & verbasci folia. Multæ autem filices nullum semen reddebant, cum sub aliis vicissim singulis centena liceret semina legere. Cæterum ad id negotij nullis characteribus, nullis coniurationibus, nullis periculis, nulla denique superstitione vsus sum: sed citra huiusmodi Ma-

gicas vanitates semen hoc, duobus aut tribus comitibus stipatus, igne per viciniam eam incenso, totaque nocte flagrante quæsiui, quæsitumque nonnunquam inueni: nunc multum, nunc parum colligens. Quare verò hæc diuersitas contingat, aut quid in ea re natura velit, mihi sanè non constat. Sic & virgalias ad aglaiphotidem obseruabis, & quæcumque peculiarem cum sideribus coniunctionem habent. Quibusdam ex proprietate, vt lynx. Sed lynceum falso ceruarum lupum Gallia familiarem, chæum Plinij, esse credunt, cum sit Æthiopiæ bellua: nec tam diuersis cæli partibus eadem oriri potest. Tametsi Virgilius in Eclogis, lynces Arcadiæ donet. Hac fera nihil oculatus, vt nil chameleonte timidius. Aut ex consensu & inimicitia, & operationibus: vt ex equæ semine, ac colluue canis, dum in venerem efferantur, turgent. Itaque singula rara rimari oportet: vulgata autem, si quid sit admiratione dignum, dum se produunt, viam facilem ad alia secreta inuenienda promptè pandunt ac docent. Tum verò & animalium medelas, aut hirundinum effossis pulorum oculis, & huiusmodi. Generaliter autem omnia venenata viuientia magnas vires habent. Et ideo si quis bufonis vires æstimet, magnam pariet apud illum admirationem. Sed vt magica, ita periculosa sunt auxilia. Quædam à forma figuræque, veluti galiopsis radix altera hæmorrhoidas solo tactu sanat, altera strummas: sed epota etiam, & insuper emplastri instar apposita: astacorum caro & cortex fluuiialium ad diabetem, & canis rabidi morsum: cui etiam in aquæ metu cynorhodi radix auxiliatur. Nescio an nomen ex hoc sumperit frutex, an antea prius haberet: verisimilius tamen est antea habuisse, postquam experimentum apud Romanos dictio Græca est. Similiter in his quæ extra hominis naturam sunt, ex proximis deducendi ratio est. Scire autem principia decet, velut quod omnia metalla mista efficiuntur magis cruda, & minus flexilia: indicio est cuprum ex plumbo & ære, similiter & aurichalcum ex iisdem ac terra quadam crocea: sic & quod Peltrum vocamus, ex utroque plumbo mistum: sed quæ adduntur, non ad lentorem tollendum, sed duritiem augendam imponi, solent. Constat æs fieri posse quod argento pulchrius sit, atque pretiosius: meminit huius Procopius, factumque affirmat à Iustiniano, auris splendorem & colorem cum haberet. Constat fuisse aurichalci genus.

In primo. De adificiis Iustiniani.

CAPVT XXV.

De modo tradendi secreta, vt auctoritatem suam retineant.

Cæterum illud pulcherrimum erit, cuius imaginem iam sæpius expressimus, scilicet hic, & in libello de Æthere, & in quarto huius: scribere secreta sic, vt secreta esse non desinant. His autem regulis constat hæc ratio, quæ toties repetenda est, quoties fuerit opportunum: scilicet vt tradamus rem per regulas plures generales, quæ necessariò

cessariò vnum ipsum concludunt: Deum imitantes, qui quæ voluit, abdidit: & tamen necessaria esse perspicuum est, & ad singula determinata. Ille motus astrorum certis rationibus mensurisque metitus est, vt singula quæque suo euenirent tempore: & certè effecit: nec tamen hominum quisquam ad hanc vsque diem rationem illam potuit intelligere. Videmus in nodis, qui ex duobus filis constant: in tribus verò vix quisquam se explicare valet, in quatuor prorsus nullus. Ergo duplici exemplo edocemur, scribere verissima & exactè & ordinatè, quæ tamen his aut illis secreta erunt, alijs & pluribus longè omnino ignota.

Quòd si obicias, non posse vnquam illo effectura vt prima contemnuntur. Respondemus: primum metiri oportere ingenium humanum: quæ enim traduntur, moderatè sunt, non ex toto obscuranda. Quòd si in lucem venerint, aut per hominem mediocris aut paulò plusquam mediocris ingenij, atque sicum multa illum præteriturum sic necessarium ad rem pertinentis, etiam euulgata: alius superueniens deprehendet primi expositoris defectum, atque sic negotium ad fontem & auctorem redibit. Quòd si vel per successorem expositorum re tota explanata videatur, hominibus mirantibus arti-

ficiam inuentoris, multis de causis liber Secretorum erit: primum, ob reliqua quæ ibi scripta erunt: secundum, ob auctoris excellentem industriam, quæ imitabilis erit & iucunda intellectu: tertium, quòd aliquid etiam nondum deprehensum, in eo quod explicatum est, esse suspicabuntur: quartum, ob auctoris auctoritatem, ad quam omnes inuenta libentius referunt: velut ad Aristotelem potius quam Simplicium vel Auerroëm. Porò multiplex utilitas ex huiusmodi traditione habebitur. Prima quidem, quòd res inuenta non pereat: secunda ad inuentoris gloriam, noménque: tertia, vt ingenia inquirendo exerceantur, nueniendo admirentur: quarta, vt plura paucis, etiam cum causis suis explicentur, & quòd arcana in vulgus non profanentur. Vulgus enim bene inuenta & nulla præcepta, dum imperfectè intelligit, & utilitatem solùm curat, ad malos vsus conuertere solet. Multa etiam alia sunt quæ consultò prætermittit. Cum verò vnicuique medicamento suum opponatur deleterium, & in vnaquaque arte sunt vitia: maximum flagitium est, talij modo quæ vera non sunt, posteris tradere. Cuiusmodi scriptis arque ambagibus pleni sunt libri Chymistarum, Necromantiæ, & Agyrarum.

